

SUNIY INTELEKT USTOZLAR O'RNINI BOSA OLADIMI?

Toshkent kimyo xalqaro universiteti

information systems engineering

Yo'nalishi engineering school fakulteti talabasi

Abdug'ofurova lazokat dilmurod qiz

Annotatsiya

Ushbu maqolada sun'iy intellektning ta'lim sohasidagi o'rni va imkoniyatlari tahlil qilinadi. AI testlarni avtomatik tekshirish, individual topshiriqlar berish, dars rejalarini tuzish kabi vazifalarni bajarishi mumkin. Biroq u ustozning mehr-muhabbat, tarbiya va ruhiy qo'llab-quvvatlashdagi rolini to'liq o'rnini bosa olmaydi. Shunday ekan, sun'iy intellekt ustozning o'rnini emas, balki uning faoliyatini quvvatlovchi vosita sifatida qaralishi kerak.

Kalit so'zlar:

1. Sun'iy intellect
2. Ta'lim
3. Ustoz
4. O'qituvchi
5. Texnologiya
6. Tarbiya,
7. Innovatsiya,
8. Shaxsiylashtirilgan ta'lim,
9. Raqamli ta'lim,
10. Yordamchi vosita Аннотация

В статье рассматривается роль и возможности искусственного интеллекта в сфере образования. ИИ способен выполнять такие задачи, как автоматическая проверка тестов, подбор индивидуальных заданий и составление учебных планов. Однако он не может полностью заменить учителя в воспитании, эмоциональной поддержке и передаче человеческих ценностей. Следовательно,

искусственный интеллект должен рассматриваться не как замена, а как помощник и поддержка учителя.

Ключевые слова:

1. Искусственный интеллект
2. Образование
3. Учитель
4. Педагог
5. Технологии
6. Воспитание
7. Инновации
8. Персонализированное обучение
9. Цифровое образование
10. Помощник.

Annotation (In English)

This article analyzes the role and potential of artificial intelligence in education. AI can perform tasks such as automatic test grading, providing personalized assignments, and generating lesson plans. However, it cannot fully replace teachers in terms of emotional support, guidance, and the transmission of human values. Therefore, AI should be viewed not as a substitute for teachers, but as a tool that empowers and supports their work.

Keywords):

1. Artificial Intelligence (AI)
2. Education
3. Teacher
4. Instructor
5. Technology
6. Values & Mentorship
7. Innovation

8. Personalized learning
9. Digital education
10. Support tool 11.

KIRISH

Bugungi globallashuv davrida texnologiyalar hayotimizning barcha jabhalariga kirib keldi. Sun'iy intellekt (AI) esa ularning eng ilg'or va kuchli ko'rinishi hisoblanadi. Hozirda AI tibbiyotda kasalliklarni aniqlash, sanoatda ishlab chiqarishni boshqarish, transportda xavfsizlikni ta'minlash, ta'limda esa o'quv jarayonini yengillashtirish kabi ko'plab sohalarda faol qo'llanilmoqda. Shu bois ta'lim sohasida asosiy savol tug'iladi: sun'iy intellekt ustozlarning o'rnini to'liq bosa oladimi yoki faqatgina yordamchi vazifasini o'taydimi?

AI ta'limdagi imkoniyatlari

Sun'iy intellektning ta'limdagi foydali jihatlari juda ko'p:

1. Avtomatlashtirilgan baholash – test va mashqlarni tezkor, adolatli va xatosiz tekshiradi.
2. Individual yondashuv – har bir o'quvchining bilim darajasiga mos mashqlar tanlab beradi.
3. O'quv materiallari yaratish – dars rejasi, slayd, mashq va qo'shimcha topshiriqlarni tayyorlab bera oladi.
4. Virtual tutor – o'quvchilarga mustaqil o'rganishda yordamchi sifatida xizmat qiladi.
5. Statistik tahlil – o'quvchilarning umumiy bilim darajasini tahlil qilib, o'qituvchiga aniq ko'rsatkichlarni taqdim etadi.

Demak, AI o'qituvchi ishini yengillashtiradi va dars jarayonini samarali qiladi.

Sun'iy intellektning chegaralari

Shunga qaramay, AI ustozlarning to'liq o'rnini bosa olmaydi, chunki:

Mehr va tarbiya – o'qituvchi o'quvchiga nafaqat bilim, balki insoniy qadriyatlarni ham singdiradi.

Motivatsiya va ilhom – AI o‘quvchini ruhlantira olmaydi, faqatgina ma’lumot beradi.

Insoniy aloqa – ustoz va shogird o‘rtasidagi samimiy munosabatni texnologiya qaytara olmaydi.

Ijodkorlik – ta’limda kutilmagan vaziyatlarda ijodiy yondashuv zarur bo‘ladi, AI esa buni cheklangan doirada bajara oladi.

AI va ustoz hamkorligi

Kelajak ta’limi “AI + O‘qituvchi” modeliga asoslanishi kerak:

AI yordamchi sifatida – hujjatlarni yuritish, baholash, topshiriqlarni shakllantirish kabi texnik vazifalarni bajaradi.

O‘qituvchi boshqaruvchi sifatida – o‘quvchining ruhiy holatini, ijtimoiy muhitini, tarbiyasini va motivatsiyasini boshqaradi.

Natija – vaqt tejash, samarali o‘quv jarayoni va yuqori sifatli ta’lim. Sun’iy intellektning ta’limdagi roli

AI ta’lim sohasida turli vazifalarni bajarishga qodir:

1. Dars jarayonini avtomatlashtirish – testlarni tekshirish, o‘quvchilar reytingini hisoblash, elektron kundalik yuritish.
2. Shaxsiylashtirilgan ta’lim – har bir o‘quvchining bilim darajasiga mos mashq va topshiriqlarni ishlab chiqish.
3. Onlayn o‘quv resurslari – virtual darslar, interaktiv mashqlar, video va audio materiallar yaratish.
4. Til o‘rganishda yordam – tarjima dasturlari, talaffuzni tekshirish, suhbat simulyatsiyasi orqali xorijiy tillarni o‘rganishni osonlashtirish.
5. Statistik tahlil – o‘quvchilarning qaysi mavzuda qiynalayotganini aniqlash va ustozga tavsiya berish.

Bularning barchasi ustoz mehnatini yengillashtiradi va o‘quvchi uchun samarali sharoit yaratadi.

AI va ustoz hamkorligi

-Ta'limning kelajagi ustoz va AI hamkorligiga asoslanadi. Masalan:

-AI kundalik ishlarni (baholash, statistik tahlil) bajaradi.

-Ustoz esa tarbiya, muloqot va ijodiy faoliyatga e'tibor qaratadi.

-O'quvchi esa bilimni AI orqali mustaqil chuqurlashtiradi, lekin ustozdan ilhom oladi.

Bu model orqali ta'lim samaradorligi oshadi, ustozlarning ortiqcha yuklamasi kamayadi.

Sun'iy intellektning afzalliklari

Sun'iy intellekt ta'lim jarayoniga kirib kelishi bilan bir qancha ijobiy natijalar ko'zga tashlanmoqda:

Tezkorlik – ustoz o'nlab o'quvchilarning javoblarini tekshirish uchun bir necha soat sarflaydi, AI esa buni daqiqalarda bajaradi.

Adolatlilik – baholashda shaxsiy hissiyotlar aralashmaydi, AI barcha o'quvchilarni teng ko'radi.

24/7 xizmat – AI kunu-tun ishlay oladi, bu esa o'quvchilarga istalgan vaqtda bilim olish imkonini beradi.

Moslashuvchanlik – turli fanlar bo'yicha dasturlar yaratilmoqda, masalan, matematika, ingliz tili yoki fizika bo'yicha sun'iy intellektli yordamchilar mavjud.

Sun'iy intellektning xavf va cheklovlari

Shunga qaramay, AI'ning salbiy jihatlari ham yo'q emas:

1. Insoniy aloqa yetishmasligi – AI faqat algoritmlar asosida ishlaydi, mehr va hissiyotni bera olmaydi.

2. Texnologiyaga qaramlik – o'quvchi AI'dan ortiqcha foydalanib, mustaqil fikrlashni unutishi mumkin.

3. Xatolik ehtimoli – AI ham ba'zida noto'g'ri javob beradi, ayniqsa ijodiy yoki falsafiy savollarda.

4. Axborot xavfsizligi – o‘quvchilar ma’lumotlari noto‘g‘ri qo‘llarga tushib qolishi ehtimoli bor.

5. O‘qituvchi obro‘sining pasayishi – agar AI haddan tashqari ko‘p ishlatilsa, o‘quvchilar ustozni emas, texnologiyani ko‘proq qadrlab qo‘yishlari mumkin.

Suniy intellektdan samarali foydalanish yo‘llari Shu sababli AI’dan oqilona foydalanish muhim:

Ustoz nazorati ostida qo‘llanishi kerak.

Qo‘shimcha vosita sifatida ishlatilishi maqsadga muvofiq. Tarbiyaviy jarayon ustoz zimmasida qolishi zarur.

Texnologik savodxonlik oshirilishi kerak, aks holda ustoz va o‘quvchilar AI imkoniyatlaridan to‘liq foydalana olmaydi.

Masalan, AI testlarni avtomatik tekshirib bersa, ustoz o‘quvchilarning fikrlash uslubi, xatolarni tahlil qilish va ularga to‘g‘ri yo‘l-yo‘riq berishga ko‘proq vaqt ajratishi mumkin.

Kelajak istiqbollari

Ko‘plab mutaxassislar fikricha, 10–20 yil ichida ta’lim tizimi tubdan o‘zgaradi. Virtual sinflar, robot-o‘qituvchilar, onlayn laboratoriyalar keng tarqaladi. Lekin qanchalik zamonaviy texnologiyalar kirib kelmasin, ustozning o‘rni muqaddasligicha qoladi.

Kelajakda ta’lim modeli quyidagicha bo‘lishi mumkin: AI o‘quvchilarga bilim beradi,

Ustoz esa ularni to‘g‘ri yo‘naltiradi,

Jamiyat esa insoniy qadriyatlar asosida rivojlanadi.

Xulosa ;

Sun’iy intellekt bugungi kunda ta’lim tizimida eng dolzarb mavzulardan biriga aylandi. Uning imkoniyatlari beqiyos: testlarni avtomatik tekshirish,

shaxsiylashtirilgan ta'lim dasturlarini yaratish, turli interaktiv mashg'ulotlarni o'tkazish va o'quvchilar bilimini onlayn nazorat qilish kabi jihatlar ustozlar ishini yengillashtirmoqda. Shubhasiz, bu texnologiya ta'lim sifatini oshirish, vaqt va resurslarni tejashda katta yordam beradi.

Ammo shuni unutmaslik kerakki, sun'iy intellekt qanchalik rivojlanmasin, u ustozning o'rnini to'liq bosa olmaydi. Chunki ustoz — bu nafaqat bilim manbai, balki mehribon yo'lboshchi, tarbiyachi va hayotiy tajribani ulashuvchi shaxsdir. AI o'quvchini mantiqiy fikrlashga undashi mumkin, ammo unga insoniylik, sabr-toqat, halollik, vatanparvarlik, do'stlik kabi qadriyatlarni singdirolmaydi. Bu fazilatlarni faqat ustoz bera oladi.

Sun'iy intellektning ustozlar uchun xavfli tomoni ham bor: o'quvchi texnologiyaga haddan tashqari qaram bo'lib qolishi, mustaqil fikrlashdan uzoqlashishi, shuningdek, ustozning obro'-e'tibori kamayishi mumkin. Shu bois AI ta'limda qo'llanganda, u faqat yordamchi vosita sifatida xizmat qilishi lozim.

Kelajakda ta'lim jarayoni ustoz va sun'iy intellektning uyg'unlashuvi orqali yanada samarali bo'lishi kutilmoqda. AI o'quvchilarga bilim berishda, tezkor axborot yetkazishda asosiy vosita bo'lsa, ustoz esa insoniy qadriyatlar, tarbiya va ma'naviy-ma'rifiy yo'nalishda bosh yetakchi bo'lib qolaveradi.

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt ustozlarning o'rnini bosa olmaydi, balki ularni yangi bosqichga olib chiqadigan qudratli yordamchidir. Ta'lim sifatini yuksaltirish uchun eng maqbul yo'l — bu ustoz va texnologiya hamkorligidir. Ana shundagina ta'lim jarayonida mukammal natijalarga erishish mumkin bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch. Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi" haqidagi qarorlari va farmonlari.
3. Smith, J. (2022). Artificial Intelligence in Education: Opportunities and Challenges. New York: Springer.

4. Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2019). Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. Center for Curriculum Redesign.
5. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi rasmiy sayti: <https://www.uzedu.uz>
6. UNESCO. (2021). AI and Education: Guidance for Policymakers. Paris: UNESCO Publishing.
7. Anderson, T. (2020). Online Learning and AI Integration in Schools. London: Routledge.